

De vierde migratiegolf

07/03/2005 | Jozef De Witte

ER is een Noord-Europees land dat sommige politici fascineert vanwege z'n harde asielbeleid. En er is een Zuid-Europees land dat zich opmaakt om meer dan een half miljoen clandestiene arbeidsmigranten te regulariseren. Je kunt je moeilijk tegenstrijdiger signalen inbeelden. Nochtans gaat het om twee Europese landen.

Hebben we nieuwe migranten nodig? © Marc Herremans

Europa gaf zich sinds de inwerkingtreding in 1999 van het Verdrag van Amsterdam, vijf jaar de tijd om het beleid van de lidstaten inzake asiel en migratie te harmoniseren. Op alle domeinen? Neen, want de lidstaten behouden het recht zelf te bepalen hoeveel migranten van buiten de Europese Unie toegelaten worden om er werk te zoeken. Ook het Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa bevestigt het principe dat het economische migratiebeleid toekomt aan de lidstaten.

De migratiecirkel Om deze moeilijkheden te begrijpen, is een terugblik nuttig. Sinds de bevrijding van Europa, onderscheiden we vier fasen in de Europese migratiepolitiek.

De eerste fase: van 1945 tot 1974. Dertig jaren van bloei. Er is geen werkloosheid en Noord-Europa komt werkkrachten te kort. België laat, net als andere landen, de arbeidsmigranten met treinen aanrukken. Hun gezinnen zullen volgen. Sommigen zien er ook onmiddellijk een middel in om 'onze demografie' voldoende dynamiek te bezorgen. Om het met een boutade te zeggen: elke nieuwkomer brengt met zijn werkkraft ook zijn nageslacht mee.

Fase twee: van 1974 tot 1983. Wie oliecrisis zegt, denkt economische crisis. Massawerkloosheid doet voor het eerst sinds lang zijn intrede. De arbeidsmigratie wordt stilgelegd. Men begint zich heel voorzichtig te bekommeren om de integratie van diegenen die in de vorige fase zijn

gekomen en niet meer terug zullen keren. Het aantal nieuwe migranten naar België daalt en in 1983 is er zelfs een negatief migratiesaldo.

Derde fase: van 1983 tot 1999. Een nieuwe migratiecyclus zet zich door, die niemand leek te hebben voorspeld. Het migratiesaldo wordt snel weer positief om vanaf 1988 cijfers te bereiken die even hoog liggen als die van 1968-1974 (ongeveer 20.000 per jaar). Gezinshereniging vormt de voornaamste legale migratiestroom. Daarnaast is er ook een forse stijging van asielaanvragen: voor België stijgt het aantal van 2.000 in 1983 tot 42.000 in 2000. Om die ongewenste toestroom te beperken, ontwikkelden de Europese staten de 'nul-migratie'-retoriek. De retoriek haalt het nooit van de migratiecyclus zelf, die is wat hij is. Tijdens deze periode stijgt het aantal mensen zonder wettig verblijf navenant en meerdere landen, waaronder België, regulariseren op grote schaal hun '*sans papiers*'.

Vierde en laatste fase: van 1999 tot vandaag. Europa, gesterkt door een voorzichtige economische herleving, stopt officieel haar 'nul-migratie'-retoriek. Er zijn sectoren waar de werkgevers klagen over het tekort aan arbeidskrachten en ze oefenen druk uit om opnieuw buitenlandse arbeidsmigranten te mogen aantrekken. De Europese instellingen blijken niet doof voor dit verzoek en na een periode van vijftientig jaar lijkt Europa de economische en demografische voordelen van immigratie te herontdekken.

Nieuwe migranten?

Sinds 1999, het begin van de laatste fase, werd echter nog geen enkel effect gevoeld van deze wens om opnieuw een open migratiebeleid te voeren. Hoe komt dat?

De actuele situatie verschilt helemaal van deze vóór 1974. In die tijd was er zowat volledige tewerkstelling en bestond er een brede maatschappelijke consensus pro arbeidsmigratie. De bescheiden economische heropleving van het einde van de jaren negentig heeft geen effect gehad op de Europese werkloosheidscijfers, die blijven stijgen. In België zijn er op dit ogenblik 50.000 vacante betrekkingen en 600.000 werklozen, waaronder veel nakomelingen van de migratiestromen van de vorige fases.

Werknemersorganisaties tonen zich bijgevolg erg vijandig tegenover de wil van de werkgevers om vrij in de vier uithoeken van de planeet op zoek te mogen gaan naar werknemers, die minder eisen stellen op vlak van loon en arbeidsvoorwaarden. In ons Rijnlandmodel, met zijn geëigend sociaal overleg, zorgt zo'n weigering zo goed als voor een impasse.

Het Europese migratiebeleid bevindt zich vandaag in het hart van een spanningsveld waar het geneutraliseerd wordt door aan elkaar tegengestelde krachten. Daarbij komt nog dat een belangrijke onzekere wetenschappelijke factor verschillende werkhypotheses ondermijnt. Kan een quotasysteem toegepast worden? Zal een nieuwe, wettelijke migratiestroom geen nefaste invloed hebben op veel bestaande kwetsbare arbeidssituaties? Bestaat er een direct minderend effect van de stijgende legale migratie op illegale migratie? Heeft de komst van nieuwe migranten op lange termijn een positief effect op de financieringsmogelijkheden van de pensioenen? Houdt dit niet het risico in dat de werkloosheid onder de vijftigplussers nog toeneemt? Er zijn geen makkelijke antwoorden op deze moeilijke vragen.

En nu een echt debat

Om de moeilijkheden te verdoezelen en toch een daadkrachtige indruk na te laten, is het aanlokkelijk om terug te vallen op wat het makkelijkst is: dwangmaatregelen, met de nodige media-aandacht, ten aanzien van de meest weerloze vreemdelingen. Soms treedt men daarbij ook mensenrechten met de voeten, rechten die ieder mens toekomen.

Het is een slecht berekende zet om een debat te ontlopen omdat het te gevoelig is, want daar profiteren demagogen allerhande van. Het volstaat echter niet om over het 'debat' te praten om er ook een te krijgen. Het debat moet dus daadwerkelijk georganiseerd worden, met sociale partners en wetenschappers, in de luwte van de onmiddellijk actualiteit.

De Europese Commissie komt nu met voorstellen voor het economische migratiebeleid: een uitstekende mogelijkheid om het debat te starten. Het is misschien niet te laat, maar zonder twijfel hoog tijd.

Jozef De Witte

en **Henri Goldman** *(De auteurs zijn respectievelijk directeur van het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding, en coördinator van het Observatorium voor Migraties in dat centrum.)*